

حرف های آسمانی

* توضیحات درس

قرآن در یکی از ظلمانی ترین دوره های زندگی بشر، یعنی در عصر جاهلیت، همچون مشعلی فروزان تابید تا انسان را از تاریکی های جهل و نادانی رها کند و در دریایی از رحمت و برکت و نور، غوطه ور سازد. قرآن کتابی است که رستگاری انسان را در دو جهان تضمین می کند و انسان را محبوب حضرت پروردگار می نماید. در محضر حضرت رضا(ع)، سخن از قرآن به میان آمد فرمودند: "خداوند زمانی پیامبرش را به سوی خود فرا خواند که دین را کامل نمود و بر او قرآن را نازل کرد، کتابی که روشنگر همه چیز است و حلال و حرام و حدود و احکام و هر آنچه مردم به آن نیازمندند، در آن به طور کامل بیان شده است. قرآن کلام خداست، از آن چه او گفته است، فراتر نروید و هدایت را در غیر او نجوید که گمراه می شوید. قرآن ریسمان محکم، دستاویز استوار و آیین برتر خدا در میان بندگان است. به سوی بهشت راهبری میکند و از دوزخ رهایی می بخشد. در اثر گذشت زمان، کهنه نشده و با تکرار بر زبان ها از ارزش و اثر بخشی آن کاسته نمی شود؛ زیرا خداوند، آن را برای زمان خاصی قرار نداده است، بلکه حجت و برهان برای همه ی انسان ها در سراسر زندگی آن ها است و نه از پیش رو و نه از پس، باطل به آن وارد نخواهد شد."

در درس حرف های آسمانی تلاش شده تا دانش آموز ضمن آشنایی بیشتر با کتاب آسمانی خود و این که قرآن آن قدر زیبا است که حتی سران و بزرگان کفار نمی توانستند از شنیدن آیات زیبای آن خودداری کنند، به خواندن و انس با قرآن به عنوان زمینه ای برای عمل به دستورات شفا بخش آن، تمایل پیدا کند.

* اهداف درس

۱- آشنایی با قرآن به عنوان کتاب آسمانی مسلمانان

۲- تمایل به خواندن قرآن و انس با آن

۳- آشنایی با پیام قرآنی

* انتظارات:

دانش آموز، طی فرایند آموزش؛

۱- با قرآن به عنوان کتاب آسمانی مسلمانان آشنا می شود.

۲- به خواندن قرآن و انس با آن ، تمایل نشان می دهد.

۳- با مفهوم پیام قرآنی درس آشنا می شود.

* مفاهیم کلیدی

قرآن

سوره

آیه

* روش تدریس:

توصیه‌های برای شروع مناسب تدریس :

۱- خوب است ترتیبی داده شود که با تشریفات خاص قرآن وارد کلاس شود .

مثلاً : یکی از دانش آموزان با احترام کامل قرآن را در دست گرفته و وارد شود و تمام شاگردان به احترام قرآن برخیزند و بعد چند آیه قرآن با آهنگ جذاب و موثری از نوار صوتی که قبلاً فراهم شده است، پخش گردد یا به وسیله یکی از دانش آموزان خوانده شود و سپس یکی از شاگردان که قبلاً معلم او را آماده کرده است، خواسته شود تا ترجمه آن را با تأنی بیان کند .

۲- یکی از دانش آموزان برای چند دقیقه با آهنگ دلنشین و جالبی قرآن را بخواند چون خواندن قرآن با صدای خوب تاثیر دیگری در روح شنوندگان دارد . همچنین اگر تابلوهای زیبایی از آیات قرآن با ترجمه در دسترس باشد در کلاس نصب شود .

۳- خود متن درس می تواند شروع مناسبی برای تدریس باشد .

۴- دانش آموزان وارد کلاس می شوند توسط معلم کلاس به او برنامه ای ارائه می گردد تا بر اساس آن، کارهای خود را انجام دهد، زیرا بدون آن سرگردان و حیران می ماند و در انجام کارهای خود دچار اشتباه می شود . انسان ها نیز پس از ورود به این عالم برای زندگی خود به یک برنامه نیازمند که بدون آن از راه صحیح منحرف می شوند، این برنامه همان قرآن است که توسط حضرت محمد (ص) از سوی خداوند برای ما آورده شده است و خداست که بهتر از هر کس می داند، ما به چه برنامه ایی احتیاج داریم، چون او از همه آگاه تر است .

۵- با توجه به فعالیت کتاب گفتگو کنیم . نقل قصه ی داستان اصحاب فیل می تواند خود شروع مناسبی برای تدریس باشد .

ذکر داستان هایی که با روحيات کودکان آنها و محدوده درکشان مطابقت دارد، ارائه گردند . مانند داستان يوسف، ابراهيم، موسی (ع) و ... نقل این داستان ها با زندگي خود کودک ارتباط بیشتری دارد و می تواند موثرتر و مفیدتر باشد . ذکر این داستان ها مخصوص با علاقه ایی که کودکان به شنیدن داستان ها دارند، می تواند انس و علاقه ی بیشتری به قرآن در آنها ایجاد کند . (استفاده از فعالیت کتاب "بگرد و پیدا کن" می تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد)

۶- می توان از داستان های مربوط به سوره های کوثر، کافرون، قريش، قدر و ... نیز می تواند شروع مناسبی برای تدریس باشد .

۷- می توان از قرآن های صوتی نیز برای شروع تدریس استفاده شود .

* فعالیت های پایان درس:

➤ **گفت و گو کنیم:** انجام این فعالیت با توجه به متن درس و تحلیل محتوای داستان صورت می پذیرد که دانش آموزان به صورت فردی آن را انجام می دهند. در پاسخ سؤال، دانش آموزان به آثار دلنشین تلاوت آیات قرآن و این که آنها حقیقت بزرگی را در آیات قرآن یافته بودند، اشاره می کنند.

➤ **بگرد و پیدا کن:** برای انجام این فعالیت، انتظار می رود تا دانش آموزان به ماجرای اصحاب فیل اشاره نمایند. در ادامه با توجه به سطح اطلاعات دانش آموزان و یادآوری نسبت به داستان های قرآنی که در پایه های قبلی شنیده اند می توانید به داستان های حضرت نوح، ابراهيم و ... اشاره نمایید.

➤ **کامل کنید :** این فعالیت به منظور تثبیت اهداف درس در ذهن دانش آموزان طراحی شده است. برای انجام این فعالیت دانش آموزان با توجه به پیام های قرآنی دروس قبل و نیز پیام هایی که در سال گذشته آموخته اند، جاهای خالی را کامل می کنند. معلمان گرامی می توانند پس از شنیدن نظرات دانش آموزان، بحث را هدایت کنند تا دانش آموزان علت انتخاب خود را بیان کنند.

➤ **دوست دارم:** در این فعالیت دانش آموزان می توانند به آثار و فواید تلاوت قرآن کریم اشاره کنند؛ از جمله آشنا شدن با سخنان خدا، پاداش فراوان، محبوبیت در نزد خدا رفع غم و اندوه، صفای خانه و ..

➤ **بیندیشیم:** پس از آموزش پیام قرآنی (با توجه به شیوه‌ای که در دروس قبل گذشت) دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه و ارتباط آن با درس به گفت و گو می‌پردازند، سپس جای خالی را کامل می‌کنند.

انجام درست این فعالیت، ضمن ایجاد زمینه آشنایی بیشتر با قرآن، نشانگر درک اهداف حیطه شناختی درس می‌باشد و باعث می‌شود آموخته‌های دانش‌آموزان در ذهن آن‌ها تثبیت گردد.

➤ **فکر می‌کنم:** این فعالیت با ایجاد شور و اشتیاق در میان دانش‌آموزان، زمینه را برای تفکر دانش‌آموزان فراهم می‌آورد. تعداد سوره‌های قرآن در نمازهای روزانه ۲۰ مورد می‌باشد.

➤ **با هم بخوانیم:** این فعالیت، ضمن ایجاد احساس خوشایند از خواندن شعر در دانش‌آموزان، این ذهنیت را در آن‌ها تقویت می‌کند که شایسته است با قرآن به عنوان راهنمای زندگی همیشه انس داشته باشیم.

➤ **اجرای نمایش:** این بخش با قرار دادن دانش‌آموزان در موقعیتی فرضی، فرصتی برای تمرین عملی مفاهیم فراهم می‌کند. جهت جذاب سازی کلاس، همکاران می‌توانند امکانات لازم برای نمایش را در کلاس تدارک نمایند.

در اجرای روش «نمایش» بهتر است مراحل ذیل مد نظر قرار گیرد:

- تعیین موضوع و نوشتن آن به صورت نمایشنامه
- فراهم کردن شرایط و وسایل لازم برای اجرای نمایش
- تعیین نقش‌هایی که باید ایفا شوند
- آماده کردن فراگیران برای ایفای نقش، از قبیل گریم کردن و تمرین دادن
- توضیح مختصر در مورد موضوع و هدف نمایش برای شاگردان
- اجرای نمایشنامه
- بحث در باره محتوا و چگونگی اجرای نمایشنامه و ارزشیابی نتایج آن

به منظور اجرای بهینه روش «نمایش» به معلمان گرامی توصیه می‌شود:

۱- از یک هفته قبل، دانش‌آموزان را برای اجرای نمایش آماده کنید.

- ۲- انتخاب به صورت گروهی و گردشی در میان تمام دانش‌آموزان باشد.
  - ۳- زمان اجرای نمایش را به لحاظ محدودیت به دانش‌آموزان اعلام نمایید.
  - ۴- به هنگام اجرای نمایش و پس از آن با توجه به هدف درس، بازخورد و نقد و ارزیابی توسط معلم و سایر دانش‌آموزان صورت گیرد.
  - ۵- تلاش دانش‌آموزان نمایشگر را می‌توانید به عنوان یکی از نمرات ارزشیابی مستمر ثبت کنید.
- **با خانواده :** در این فعالیت انتظار می‌رود معلمان گرامی، حس هنری دانش‌آموزان را در جهت پیشبرد اهداف دینی تحریک نمایند.

* ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
قرآن کریم	- آشنایی با قرآن کریم - آشنایی با پیام قرآنی	۱۲	- معرفی قرآن کریم - اشتیاق برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم - درک مفهوم پیام قرآنی	<ul style="list-style-type: none"> - در قالب متنی کوتاه قرآن کریم را معرفی می کند - برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم تلاش می کند - پیام قرآنی را می خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن توضیح می دهد
				<ul style="list-style-type: none"> - در قالب چند جمله قرآن کریم را معرفی می کند - برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم تمایل نشان می دهد. - پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند
				<ul style="list-style-type: none"> - در قالب جمله‌ای قرآن کریم را معرفی می کند - برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم علاقه نشان می دهد. - پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند
				<ul style="list-style-type: none"> - به کمک آموزگار در قالب جمله‌ای قرآن کریم را معرفی می کند - به کمک آموزگار برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم علاقه نشان می دهد. - با کمک آموزگار پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند

۱- دانش آموز در این درس به صورت غیر مستقیم با یکی از ویژگی های اعجازی قرآن کریم که همان زیبایی و شیوایی بیان است که حتی سران کفر را نیز جذب خود می کرد، آشنا می شود. در قرآن، آن چنان الفاظ و معانی زیبا و دلنشینی وجود دارد که هر انسان منصفی را جذب خود می کند. البته در این درس نیازی نیست تا سخنی از اعجاز قرآن به میان آید بلکه همین که دانش آموز به قدرت بیان و شیوایی آن پی ببرد برای او کافی است و در سال های آینده درباره ی این مساله بیشتر خواهد آموخت.

۲- خوب است از فرصت به دست آمده در این درس استفاده کنیم و به دانش آموزان این نکته را تذکر دهیم که وقتی سران کفار نیز برای شنیدن آیات قرآن صف می کشیدند و به هر طریقی خود را به خانه ی پیامبر می رساندند تا بخشی از آیات قرآن را بشنوند، حیف است ما که جزو دوستداران پیامبر و قرآن هستیم، به قرآن بی توجه باشیم و بخشی از روز را به خواندن آیات قرآن اختصاص ندهیم.

۳- سعی شود تا در معرفی قرآن این کتاب به عنوان کتاب زندگی شناخته شود و نه صرفا کتابی مقدس برای تلاوت و یا تبرک برای تشریفات زندگی. با تمثیل های ساده ای می توان این مطلب را به مخاطب منتقل کرد، به عنوان مثال این نکته را بگوئیم که هر طبیبی برای مریض خود نسخه می نویسد تا دردهای او را معالجه کند و برای پیشگیری به او توصیه هایی می کند که اگر به آن عمل نکند، دچار ناراحتی می شود. خدا نیز برای حل مشکلات ما در زندگی و راهنمایی ما دستوراتی در قرآن بیان کرده است که باید از آنها پیروی کنیم.

مثال دیگر این که در ابتدای سال وقتی دانش آموز وارد مدرسه می شود، توسط معلم به او برنامه ای ارائه می گردد تا براساس آن، کارهای خود را انجام دهد، زیرا بدون آن سرگردان و حیران می ماند و در انجام کارهای خود دچار اشتباه می شود. انسان ها نیز پس از ورود به این عالم برای زندگی خود به یک برنامه نیازمندند تا از راه درست دور نشوند، این برنامه همان قرآن است که توسط حضرت محمد (ص) از سوی خداوند برای ما آورده شده است.^۱

انتخاب پروانه

* توضیحات درس

اساس اسلام سعادت و نجات آدمی است و احکام اخلاقی و فقهی مربوط به پوشش زن نیز با این فلسفه و حکمت حکیمانه صادر شده است. اهمیت حجاب و پوشش اسلامی تا جایی است که خداوند متعال در برخی از سوره های قرآن از آن به عنوان یک ضرورت یاد می کند. هدف اسلام آن است که زن با رعایت حجاب اسلامی، مانع خودنمایی و گمراهی خود و دیگران گردد، حافظ حرمت و آداب عفت و حیا باشد، با فراغت کامل وظایف و رسالت اساسی خویش را انجام دهد و زمینه رشد معنوی و قرب الهی را برای خود و مردان فراهم کند. حجاب از کارکرد اجتماعی نیز برخوردار است و معاشرتهای بی بندوبار را کنترل نموده و برتحکیم نظام خانواده افزوده و از انحلال کانون محکم زناشویی جلوگیری کرده و امنیت اجتماعی را فراهم می سازد. درس انتخاب پروانه علاوه بر ایجاد زمینه آشنایی با اهمیت و ضرورت رعایت پوشش مناسب، به احکام حجاب نیز اشاره می کند؛ به این ترتیب این درس علاوه بر تحقق اهداف حوزه آداب و اخلاق اسلامی، به بحث احکام نیز مربوط می شود.

* اهداف درس

- ۱- آشنایی با مفهوم حجاب و آداب پوشش اسلامی
- ۲- تمایل به رعایت حجاب و پوشش اسلامی
- ۳- تلاش برای رعایت حجاب و پوشش اسلامی
- ۴- تقویت نگرش مثبت نسبت به استفاده از پوشش اسلامی
- ۵- بیان احکام ساده (در حد کتاب) حجاب
- ۶- آشنایی با پیام قرآنی

* انتظارات

دانش آموز، طی فرایند آموزش:

۱. با مفهوم حجاب و آداب پوشش اسلامی آشنا می شود.
۲. به رعایت حجاب و پوشش اسلامی تمایل نشان می دهد.
۳. برای رعایت حجاب و پوشش اسلامی تلاش می کند.
۴. احکام ساده (در حد کتاب) حجاب را بیان می کند.
۵. با مفهوم پیام قرآنی درس آشنا می شود.

* مفاهیم کلیدی

حجاب

محرم

نا محرم

* روش تدریس

توصیه‌هایی برای شروع تدریس مناسب :

۱- در این درس می‌توان از دانش‌آموزان خواسته شود که درباره موضوع حجاب چند جمله یا متنی کوتاه بنویسند یا آنچه به نظرشان می‌رسد به تصویر بکشند سپس با طرح سوال‌هایی مناسب و پاسخ‌های داده شده می‌توان در نتیجه به اهداف درس پی بریم.

نمونه سوال:

- چرا باید حجاب داشته باشیم؟

- حجاب پسرها چگونه است؟

- رعایت حجاب به نفع ماست یعنی چه؟

و ...

۲- از بچه‌ها بخواهید (دانش‌آموزان دختر) خاطرات خود را از جشن تکلیف خود که درس قبلی آنها بوده و شرکت کرده‌اند بیان کنند و یا به ترسیم بکشند.

۳- ساختار داستانی درس، فرصت و امکان خوبی برای برقراری ارتباط مناسب با کودکان و شروع یک گفت و گوی موثر میان آنان با شماست. از آن به نحو احسن بهره بگیرید. هنگام خواندن درس توقف‌ها، تامل‌ها، نگاه‌های

معنادار شما به بچه‌ها، حرکات سر و صورت و .... همه می‌توانند از متن درس به عنوان یک متن زنده و تفکر برانگیز، ابزاری مناسب برای ایجاد فرصت یادگیری بسازد.

۴- اجرای نمایش توسط بچه‌ها در رابطه با متن درس

۵- در این درس می‌توان با برگزاری نمایشگاهی از تصاویر پوشش‌های اسلامی در کشورهای مختلف مسابقه‌ای ترتیب داد و در این مسابقه از بچه‌ها بخواهیم که با توجه به تمام پوشش‌هایی که در نمایشگاه دیده‌اند یک پوشش مناسب و تلفیقی از کشورهای مختلف طراحی کنند و ضمن توضیح در رابطه با پوشش طراحی شده، در صورت امکان جوایزی اهدا شود.

۶- اجرای نمایش غیر از متن درس به این صورت که افرادی که در کتاب نام برده شده به ترتیب وارد کلاس شوند (تق، تق، تق، کی - کی)

پسر خاله پشت دره   حجاب کنم یا نکنم   حجاب کنیم، حجاب کنیم   نامحرم نامحرم
دایی اومده پشت دره می‌خوام برم در رو واکنم حجاب کنم یا نکنم حجاب نکن حجاب نکن اون محرم اون محرم
و .....

۷- خواندن یک متن شعار گونه برای تثبیت مفاهیم (محرم و نامحرم)

یک دختر نمونه

صورت و دست تا مچ

غیر از دو دست و صورت

حرام باشه پیدا

حضرت زهرا (س) فرمود:

آی دخترای باهوش

در پیش نامحرم

حجاب نشه فراموش

یک دختری بچه‌ها   روسری شو نبسته

بدون کفش و جوراب   تو کوچه شون نشسته

می‌خوام بدونم آیا   حجاب او کامله؟

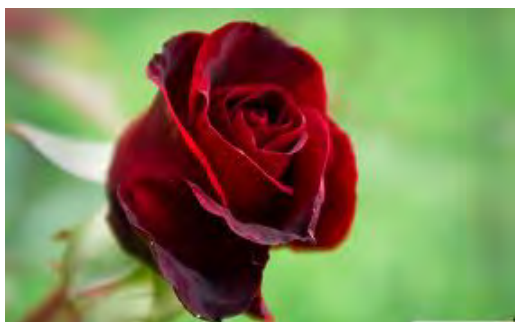
اشکال داره حرامه - حجابش ناتمامه

تو تفریح و زیارت   وقتی که بیرون میره

میان نامحرما   همیشه وضو بگیره
اشکال داره حرامه - حجابش ناتمامه
تو کوچه و تو بازار   یک دختر دیگری
موهش که مونده بیرون   از گوشه‌ی روسری
وقتی می‌گیم بپوشان   به ما می‌گه کی گفته؟
آی بچه‌های عاقل   شما بگید کی گفته
پیامبر ما گفته - او از خدا شنفته
یک دختر نمونه
در مجلس زنانونه
تو خونه پیش مادر
پیش پسر برادر
یا پسرای خواهر
پیش عمو و دایی
وقتی حجاب نداره
اشکال شرعی، داره یا نداره؟
هیچ اشکالی نداره   اینها همه محرمند.

یک دختر نمونه در مجلس زنانه تو خونه پیش مادر - پیش پسر برادر یا پسرای خواهر پیش عمو و دایی وقتی حجاب نداره اشکال شرعی داره یا نداره؟ هیچ اشکالی نداره اینها همه محرمند.

۸- با در اختیار قرار دادن یک گل باز شده و یک غنچه گل از آنها بخواهیم که آن را دست به دست مشاهده کنند تا زمانی که گل باز شده گلبرگ‌های آن ریخته شده و غنچه همچنان بسته بماند . سپس به آنها بگوییم عزیزان من حجاب ما هم مثل همین غنچه می ماند که زیبایی و طراوت ما را حفظ می کند و با برداشتن آن مانند همان گل باز شده زیبایی و طراوت خود را از دست می دهیم . همان طور که آن گل از بین رفت . رمز زیبایی خواهران مسلمان هم همین است .

امروز با مامان رفتیم حرم امام رضا (ع). وقتی از حرم بر می گشتیم، از کنار مغازه های دور حرم رد شدیم. من این مغازه ها را خیلی دوست دارم. چیزهای جالبی دارند؛ انگشترهای کوچک، تسبیح های رنگی، نخود و کشمش، آب نبات ....

مامان رو به روی یک مغازه ی پارچه فروشی ایستاد و چند متر پارچه ی گل دار خرید. روی پارچه ی آبی، گل های ریز سفید بود. از مامان پرسیدم: "مامان می خواهی چی بدوزی؟"

مامان خندید و گفت: "یک چیز قشنگ!"

وقتی به خانه رسیدیم مامان متر را آورد و اندازه ی من را گرفت. حدس می زدم که می خواهد برای من چیزی بدوزد. آن وقت با آن پارچه ی گل دار نشست پای چرخ خیاطی. ت.ت.ت. تق دوخت و دوخت و دوخت. من همانطور روبه رویش نشستم و نگاهش کردم. وقتی کارش تمام شد پارچه را برداشت و گفت: "حالا بیا جلو و سرت کن."

با خوش حالی پرسیدم: "مال من است؟"

مامان گفت: "بله! برای دختر قشنگم یک چادر گل دار دوختم."

با خوش حالی چادر را از دست مامان گرفتم و روبه روی آینه ی بزرگ ایستادم. چه قدر قشنگ شده بودم؛ مثل درخت آلبالوی خانه ی مان که فصل بهار شکوفه می دهد. از مامان پرسیدم: "خدا گفته خانم ها باید حجاب داشته باشند؟"

مامان جواب داد: "بله دخترم! خدا به پیامبر (ص) گفت که به زن ها بگوید پیش نامحرم ها باید حجاب داشته باشند. حضرت زهرا (س) و حضرت زینب (س) هم که از بهترین زن های دنیا هستند، پیش مردان نامحرم حجاب کامل داشتند."

دوباره خودم را توی آینه نگاه کردم. حالا چادر گل دارم را بیش تر دوست داشتم؛ چون حس می کردم من مثل حضرت زهرا (س) و حضرت زینب (س) دارم حجابم را رعایت می کنم."

*فعالیت های پایان درس:

➤ فکر می کنم: به دانش آموزان فرصت دهید که هر کدام به این سوال پاسخ دهند. سپس نظر چند نفر را جویا شوید تا دانش آموزان با نظرات دوستانشان آشنا شوند. می توانید دانش آموزان را هدایت کنید تا به انتخاب پروانه برای حجاب برتر (چادر) اشاره کنند.

➤ **دوست دارم:** این فعالیت دانش آموزان را به انجام فعالیتی عملی تشویق می کند. در این فعالیت دانش آموزان اشتیاق خود را برای رعایت پوشش اسلامی با ارائه دلیل نشان می دهند و به آثار و فوائد حجاب تا آنجایی که آشنایی دارند، اشاره می کنند.

➤ **بیندیشیم:** پس از آموزش پیام قرآنی (با توجه به شیوه‌ای که در دروس قبل گذشت) دانش آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه و ارتباط آن با تصویر و محتوای درس به گفت و گو می پردازند. انتظار می رود دانش آموزان به این نتیجه برسند که حجاب مانند صدفی است که دور مروارید را می گیرد و اگر این صدف وجود نداشت، مرواریدی درست نمی شد.

➤ **گفت و گو کنیم:** دانش آموزان در این قسمت با نظارت معلم، آموخته های دینی خود را در جمع دانش آموزان کلاس تأیید نموده و آمادگی بروز رفتار دینی برای ایشان حاصل می گردد. برای انجام این فعالیت معلمان گرامی می توانند پس از شنیدن نظرات دانش آموزان، بحث را هدایت کنند تا دانش آموزان به ویژگی های پوشش اسلامی از جمله پوشیدگی بدن به جز صورت و دست‌ها تا میچ، ضخامت داشتن وتن نما نبودن، گشاد بودن و مشخص نکردن برجستگی های بدن، رنگ مناسب و عدم جلب توجه و... اشاره کنند.

در بخش دوم گفت و گو، فراتر از رعایت حجاب به رعایت دستورات اسلام پرداخته است و علاوه بر رعایت حجاب، رعایت سایر دستورات اسلامی مورد توجه قرار می گیرد. دانش آموزان در این قسمت، آنچه از دستورات دینی آموخته اند مانند دست ندادن به نامحرمان، رعایت آداب گفت و گو با نامحرمان و... را بیان می نمایند.

➤ **بگرد و پیدا کن:** این فعالیت برای تثبیت و جمع بندی اهداف درس در ذهن دانش آموزان طراحی شده است. دانش آموزان دختر و پسر هر یک از دیدگاه خود به این فعالیت پاسخ می دهند. مثلاً دانش آموزان دختر، پسرعمو، پسر خاله و شوهر خواهر را به عنوان نامحرم و دختر دایی، پدر بزرگ و عمو را به عنوان محرم معرفی می کنند.

➤ **با هم بخوانیم:** خواندن شعر ضمن ایجاد احساس خوشایند و دلچسب در دانش‌آموزان، زمینه آشنایی بیشتر با آثار حجاب را به گونه‌ای متفاوت فراهم می‌آورد. لازم است به این نکته توجه داشته باشیم که به هنگام خواندن شعر، بر روی وزن و آهنگ آن توجه و دقت بیشتری شود. تأکید بر روی کلمات، سکوت‌های مناسب و به جا، نشان دادن بار معنوی عاطفی و حسی کلمات در این انتقال مؤثر است.

➤ **با خانواده:** در این فعالیت انتظار می‌رود معلمان گرامی، حس هنری دانش‌آموزان را در جهت پیشبرد اهداف دینی تحریک نمایند. پیشنهاد می‌گردد با هماهنگی مدیر مدرسه، نمایشگاهی در این زمینه در مدرسه برپا گردد.

* ارزش یابی

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	شماره درس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
<ul style="list-style-type: none"> - آداب، ویژگی‌ها و مصادیق پوشش اسلامی را در نمونه‌های متنوع تشخیص و برای رعایت آن‌ها پیشنهاد ارائه می‌کند و همواره نسبت به رعایت آن‌ها حساسیت نشان می‌دهد. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن توضیح می‌دهد 	خیلی خوب	<ul style="list-style-type: none"> - تشخیص آداب، ویژگی‌ها و مصادیق پوشش اسلامی 		<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با مفهوم حجاب و آداب پوشش اسلامی 	اخلاق و آداب اسلامی، احکام، قرآن کریم
<ul style="list-style-type: none"> - آداب، ویژگی‌ها و مصادیق پوشش اسلامی را تشخیص و برای رعایت آن‌ها پیشنهاد ارائه می‌کند و در بیشتر موارد نسبت به رعایت آن‌ها حساسیت نشان می‌دهد. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند 	خوب	<ul style="list-style-type: none"> - تمایل و تلاش برای رعایت پوشش اسلامی در موقعیت‌های مختلف و ابراز حساسیت نسبت به رعایت آن 	۱۳	<ul style="list-style-type: none"> - تمایل و تلاش برای رعایت حجاب و پوشش اسلامی 	
<ul style="list-style-type: none"> - آداب، ویژگی‌ها و مصادیق پوشش اسلامی را تشخیص می‌دهد و گاهی اوقات نسبت به رعایت آن‌ها حساسیت نشان می‌دهد. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	قابل قبول			<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با پیام قرآنی 	
<ul style="list-style-type: none"> - با راهنمایی معلم آداب، ویژگی‌ها و مصادیق پوشش اسلامی را و به ندرت نسبت به رعایت آن‌ها حساسیت نشان می‌دهد. - به کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند 	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	<ul style="list-style-type: none"> - درک مفهوم پیام قرآنی 			

دانستنی های معلم

۱- برای تشویق دختران به حجاب راه‌های زیادی وجود دارد، مثل گفتن فلسفه و دلایل حجاب، فطرت بی‌حجابی، آثار و فواید حجاب و ... .

اما بیان این مطالب برای دختران ۹ ساله بسیار زود است. دختر ۹ ساله نه فلسفه حجاب را آن گونه که باید می‌فهمد و نه می‌توان از مضرات و نتایج بد حجابی برای او سخن گفت. در عوض یک دختر ۹ ساله، قلبی پر از احساسات و عواطف دارد، قلبی کودکانه و پاک که به خدای خویش با تمام وجود عشق می‌ورزد و بسیار دوست دارد تا این خدای مهربان را از خود راضی کند. پس همین نقطه‌ی مثبت، باید مورد توجه قرار گیرد و از آن به خوبی بهره‌مند شود. از همین رو در این درس به جای بیان مطالب سخت و پیچیده در مورد حجاب، تنها به ذکر این نکته بسنده شده است که خدای مهربانی که این همه نعمت به ما داده است (دانش‌آموزان در این کتاب و کتاب سال قبل با نعمت‌های او آشنا شده‌اند) از ما به عنوان یک دوست مهربان خواسته‌ای دارد. آیا درست است که به خواسته‌ی او بی‌اعتنا باشیم؟!

آیا در جواب این همه مهربانی او، نباید به خواسته‌هایش احترام گذاریم و تمام تلاش‌مان را برای انجام آن به کار بندیم؟

بیان این جملات قلب مهربان و با صفای کودکان را تحت تاثیر قرار می‌دهد، و مخاطب با احساسی خوشایند و از سر عشق و علاقه حجاب را می‌پذیرد، نه به عنوان یک وظیفه‌ی سخت و طاقت فرسا بلکه به عنوان پاسخی به خواسته‌ی بهترین و نزدیک‌ترین دوستش. هدف از انتخاب واژه‌ی دوست برای خدا در این داستان، توجه به همین مساله بوده است تا حجاب را امری خوشایند و پاسخی از سوی دختران به خواسته‌ی بهترین دوست نشان دهد.

۲- ممکن است دانش‌آموز سوال کند که چرا این دوست، حجاب را از ما دختران خواسته است؟ در پاسخ به هیچ وجه وارد بیان فلسفه و دلایل حجاب نشوید. (این کار را به سال‌های بالاتر واگذار کنید) بلکه صرفاً به بیان این نکته اکتفا کنید که «خدایی که ما را خلق کرده و از همه کس آگاه‌تر و عالم‌تر است، بهتر از ما می‌داند که چه چیز به نفع، و چه چیز به ضرر ماست. او حتماً در داشتن حجاب برای زنان فایده‌ای دیده است که این کار را بر ما واجب کرده است.

مطمئن باشید اگر حجاب به نفع ما نبود، خدا آن را از ما نمی‌خواست. پس حالا که خداوند این قدر ما را دوست دارد که خیر و صلاح ما را می‌خواهد، پس ما هم اگر می‌خواهیم زندگی خوبی داشته باشیم، باید به خواسته‌ها و دستورات الهی عمل کنیم. و شما در کتاب‌های دینی آینده بیشتر با علت این دستور الهی آشنا می‌شوید.»

۳- در این درس به حد و حدود حجاب شرعی اشاره شده است. همان طور که می‌دانید زنان باید همه‌ی بدن خود به جز صورت و دو دست خود (از مچ دست به پائین) را بپوشانند. پروانه نیز با دیدن خود در آینه متوجه شد که به گونه‌ای روسری پوشیده که مو و گردن او پیداست. به همین دلیل روسری خود را طوری بست که گردن و مویش پیدا نباشد. از طرف دیگر آستین پیراهن او به اندازه‌ای بود که تا مچ دست او را نمی‌پوشاند، پس تصمیم به پوشیدن پیراهنی با آستین بلندتر کرد.

۴- دختران و پسران در سن نوجوانی و جوانی تمایل زیادی برای ایستادن جلوی آینه و آراستن ظاهر خود دارند. اما چه خوب است که آینه تنها وسیله‌ای برای دیدن زیبایی‌هایمان نباشد. یعنی اگر عیب و ایرادی هم داریم در آینه ببینیم و آن را رفع کنیم. در این درس، پروانه ابتدا جلوی آینه می‌آید و از دیدن لباس‌ها و ظاهر زیبای خود خشنود می‌شود. اما همین آینه که زیبایی‌های او را به او نشان داد، چیزهای دیگری را نیز به او نشان می‌دهد که باعث می‌شود پروانه، به خود بیاید و اشکالاتش را برطرف کند، چیزهایی مثل موهای بیرون از روسری، آستین کوتاه و ... .

۵- حجاب پروانه با پوشیدن لباسی آستین بلند و روسری که تمام مو و گردن او را پوشانده بود، کامل شده بود. اما در این قسمت از داستان، چادر نیز به عنوان کامل کننده حجاب به مخاطب معرفی شده است. نکته مهم این است که نباید دختران را برای پوشیدن چادر اجبار کرد. در این درس نیز مادر انتخاب چادر را به خود دخترش واگذار می‌کند و در نهایت این پروانه است که تصمیم می‌گیرد چادر را انتخاب کند.

۶- این درس اگرچه ظاهراً برای دختران است، اما باید به این نکته توجه داشت که در اسلام در مساله پوشش مردان نیز مورد خطاب قرار گرفته‌اند. از همین رو در برخی از فعالیت‌های این درس، سخن از پوشش مناسب برای پسران نیز به بیان آمده است. مثلاً شایسته نیست که پسران با لباس‌های نامناسب بیرون بیایند. مثلاً پیراهنی کوتاه و تنگ بپوشند و یا با شرت و شلوارک به بیرون بروند.

۷- نکته مهمی که همکاران باید به آن توجه کنند توجه به این مساله است که در اسلام علاوه بر توصیه بر

حجاب در حد و حدود بیان شده، به زنان و مردان توصیه شده تا لباس‌های تنگ و بدن نما نپوشند.

بنابراین چه دختران و چه پسران نباید پیراهن و یا شلوارهایی بپوشند که یا تنگ‌اند یا بدن آنها را نشان

می‌دهد.

درس چهاردهم

ام ابیها

* توضیحات درس

فاطمه (علیها السلام) در نزد مسلمانان برترین و والامقام ترین بانوی جهان در تمام قرون و اعصار می باشد. این عقیده بر گرفته از مضامین احادیث نبوی است. رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) می فرمایند: "فاطمه سرور زنان جهانیان است". یعنی علو مقام حضرت زهرا (علیها السلام) تنها محدود به عصر حیات آن بزرگوار نمی باشد و در تمامی اعصار جریان دارد. بر همین اساس شناخت حضرت فاطمه (علیها السلام)، از ارزش فوق العاده ای برخوردار می باشد. زیرا با دقت و تأمل در ویژگی ها و زندگی ایشان می توان به عالیترین رتبه های روحانی دست یافت.

درس "ام ابیها" با تأکید بر نقش حضرت زهرا (علیها السلام) در زندگانی پیامبر (ص)، حکایت از آن دارد که فاطمه (علیها السلام) برای رسول خدا علاوه بر انجام وظایف فرزندی، نقش مادر را نیز ایفا می کرده است. تاریخ نیز گواه خوبی بر این معناست؛ فاطمه (علیها السلام) هم پس از وفات خدیجه (سلام الله علیها) که در خانه پدر حضور داشت غمخوار پدر و مایه پشت گرمی و آرامش او بود و هم پس از آن در جنگ ها و مقاطع دیگر حیات رسول خدا، که برای یاری ایشان از هیچ اقدامی مضایقه نمی نمود.

نکته: پیشنهاد می شود با توجه به پیمانانه ای بودن آموزش درس هدیه های آسمان، در صورت امکان این درس در ماه جمادی الاول یا جمادی الثانی و یا با توجه به مناسبت های مرتبط با حضرت زهرا (علیها السلام) همچون روز مادر تدریس شود.

* اهداف درس

۱- - آشنایی با حضرت زهرا (س) به عنوان بهترین زنان مومن و مادر نمونه ی امام حسن (ع)، امام حسین (ع) و حضرت زینب (س)

۲- احساس علاقه به حضرت زهرا(س) و اعمال و رفتار ایشان

۳- تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار حضرت زهرا(س)

۴- آشنایی با پیام قرآنی

* انتظارات

دانش آموز، طی فرایند آموزش:

۱- حضرت زهرا(س) را به عنوان بهترین زنان و مادر نمونه ی امام حسن(ع) ، امام حسین(ع) و حضرت زینب(س) می شناسد.

۲- نسبت به حضرت زهرا(س) و اعمال و رفتار ایشان ابراز علاقه می کند.

۳- برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار حضرت زهرا(س) تلاش می کند.

۴- با مفهوم پیام قرآنی درس آشنا می شود.

* مفاهیم کلیدی

حضرت زهرا(س)

ام ابیها

* روش تدریس :

توصیه‌های برای شروع مناسب تدریس :

۱- دانش آموزان احتمالاً خودشان در مورد حضرت فاطمه (س) اطلاعات اندکی دارند . حال شما می توانید از طریق گفتگو با آنها با تمرکز بر روی تصویر درس مطالب را بهتر به آنها تفهیم کنید .

۲- متن درس را به صورت قصه بیان می کنیم و در پایان از بچه ها می خواهیم حدس بزنند قصه مربوط به چه کسی است (در خواندن قصه از آوردن نام حضرت فاطمه (س) خودداری کنید)از "نگران بود" شروع می کنیم به خواندن تا آنجائیکه " پیامبر را می بیند به تخته سنگی تکیه زده است خون از پیشانی او جاریست " تا بچه ها خود بتوانند نام حضرت فاطمه (س) را حدس بزنند .

۴- با استفاده از فعالیت بین و بگو کتاب، می تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد . (با توجه به آنچه در کلیات استفاده از تصویر آورده شده است)

* فعالیت‌های پایان درس:

➤ **فکر کنم:** به دانش‌آموزان فرصت دهید که هر کدام جمله‌ی مربوط به این قسمت را کامل کنند. آن‌ها برای تکمیل جمله‌ها می‌توانند به مواردی از قبیل بهترین زنان مومن، بهترین فرزندان، بهترین دختر، بهترین یاور پدر و... اشاره کنند.

➤ **بگرد و پیدا کن:** این فعالیت برای آشنایی دانش‌آموزان با نام‌ها و لقب‌های حضرت زهرا (س) طراحی شده است. پس از پیدا کردن نام "ریحانه" که از حروف باقی مانده ساخته می‌شود معلم گرامی می‌تواند به معنای برخی از این نام‌ها اشاره کنند. این مطلب برای دخترانی که به این نام‌ها، نام نهاده شده‌اند، می‌تواند بسیار جذاب و دوست‌داشتنی باشد (توضیحات زیر مخصوص شما معلم گرامی می‌باشد و لزومی به طرح همه آنها در کلاس نیست؛ تا اندازه‌ای که برای سطح کلاس مقدر است می‌توانید از آنها استفاده کنید):

- فاطمه: یعنی جدا شده از بدی‌ها. روزی رسول اکرم صلی الله علیه و آله از دختر بزرگوارشان سؤال کردند دخترم آیا می‌دانی که از چه جهت تو را فاطمه نام گذارده‌ام؟ حضرت زهرا علیها السلام عرض کردند: به چه خاطر یا رسول الله؟ رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: چون خداوند تو و شیعیان راستین و دوستداران واقعی تو را در روز قیامت از آتش دوزخ جدا خواهد کرد^{۱۷}. از امام صادق علیه السلام هم روایت شده است که بدان جهت دختر بزرگوار رسول اکرم صلی الله علیه و آله را فاطمه نامیدند که او از شرک و سایر بدی و آلودگی‌ها جدا شده و به همه پاکی‌ها و فضیلت‌ها آراسته گردیده است^{۱۸}.
- "مبارکه": برکت به معنای سرچشمه خیر و رحمت الهی است، به گونه‌ای که نه می‌توان از جوشش آن جلوگیری به عمل آورد و نه اندازه آن را دانست. بر این اساس، چیز با برکت را مبارک گویند. از آنجا که هرگونه خیر، خوبی و برکت در نسل پیامبر صلی الله علیه و آله از وجود حضرت زهرا علیها السلام جریان پیدا کرده است که از جمله آن‌ها، تداوم نسل پرافتخار آن حضرت است، لذا او را مبارکه نامیده‌اند.

^{۱۷}- بحار الانوار، ج ۱۰، ص ۱۷

^{۱۸}- جلاء العیون، ج ۱، ص ۱۲۵

• "طاهره": در لغت این لفظ به معنی پاکیزه، بی عیب و معصوم به کار می رود. امام باقرعلیه السلام در مورد علت نامگذاری حضرت زهراعلیها السلام به این نام می فرمایند: فاطمه دختر رسول خدا صلی الله علیه وآله را به این دلیل طاهره نامیده اند که او از هرگونه آلودگی ظاهری و باطنی و جسمی و معنوی پاک بود^{۱۹}

• "مرضیه": به کسی گفته می شود که خدا و رسول او پیوسته از رفتار و کردار و گفتار او راضی باشند. چون حضرت فاطمه علیها السلام از مقام عصمت برخوردار بود، تمام اعمال و رفتار او مورد رضای خداوند متعال و پیامبر اکرم بود و حتی رسول اکرم صلی الله علیه وآله بارها به این حقیقت تصریح فرمودند که چون حضرت زهرا علیها السلام همواره در محدوده اراده و مشیت و رضایت خدا گام برمی دارد، لذا رفتار و کردار او بهترین ملاک برای خوبی و بدی اعمال است. اگر او از چیزی خرسند باشد، خداوند نیز از این کار خرسند است و در صورتی که او نسبت به کسی یا کاری ناخرسند باشد، دلیل ناشایستی آن کس و یا ناشایستگی آن کار در نزد خداوند است. رسول خدا صلی الله علیه وآله همواره در طول عمر مبارکشان این سخن را به زبان جاری می کردند که آن کس که فاطمه را بیازارد، مانند آن است که مرا آزرده است و کسی که مرا بیازارد، خداوند را آزرده است. همچنین آن حضرت به عنوان یک هشدار در مناسبت های مختلف می فرمود: ای فاطمه خداوند به سبب خشم تو غضب می کند و به رضایت تو خشنود می شود^{۲۰}. این همه حکایت از برخورداری حضرت زهراعلیها السلام از مقام مرضی خدا بودن دارد. لذا یکی از نام های آن حضرت "مرضیه" قرار داده شد.

• صدیقه: صدیق به کسی می گویند که در راست گویی کامل باشد و هرگز دروغ بر زبان او جاری نشود، و درستی کارهایش، سخنان او را تصدیق کند. در فرهنگ اسلامی مرتبه و منزلت صدیقین در ردیف پیامبران و شهدا ذکر شده است. حضرت زهراعلیها السلام را "صدیقه" نامیده اند، چون صداقت و درستی، اساس زندگی او را تشکیل می داد. هرگاه لب به سخن می گشود، جز راست نمی گفت

• بتول: بتول یعنی بریده شده و جدا شده. زن پاک و دور از هرگونه آلودگی. فاطمه بتول نامیده شد، چون از نظیر و همتا بریده شده است (همتایی ندارد یعنی از بانوان زمان خویش از جهت فضیلت، دیانت و اصل و نسب

^{۱۹}- بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۹

^{۲۰}- بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۵۴

بریده و جدا شده بود و گفته شده که آن حضرت بتول نامیده شد چون از دنیا بریده بود و رو به سوی خداوند داشت.

• **زکيه**: زن پاک و باتقوا، در حال رشد و ترقی

• **ريحانه**: گل خوشبوی، لطیف و مهربان، تعبیر لطیفی از موجود زن

➤ **کامل کنید**: این فعالیت برای تکمیل اهداف شناختی درس و تثبیت این اهداف در ذهن دانش‌آموزان

طراحی شده است. دانش‌آموزان با تکمیل مطالب با استفاده از بخش «بدانیم» با حضرت زهرا (س) بیشتر آشنا می‌شوند.

➤ **بیندیشیم**: پس از خواندن پیام قرآنی به شیوه‌ای که در درس قبلی گذشت، دانش‌آموزان در گروه‌های

چند نفره با توجه به مضمون آیه، درباره پرسش مطرح شده به گفت‌وگو می‌پردازند. توصیه می‌گردد در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم پیام قرآنی کافی نباشد، با طرح سوالاتی آنان را در درک مفهوم پیام یاری کنید. انتظار می‌رود دانش‌آموزان ضمن یادآوری اوصاف و ویژگی‌های حضرت زهرا (س)، به این نتیجه برسند که حضرت زهرا (س) در سخت‌ترین مراحل نیز پدرش را تنها نگذاشت، ادب و احترام در همه امور، مهربانی و وفاداری و... مواردی بودند که باعث جلب محبت رسول خدا نسبت به ایشان بود. برای انجام این فعالیت از دانش‌آموزان بخواهید، مطالبی را که در درس راجع به حضرت زهرا (س) و ویژگی‌های اخلاقی ایشان آموخته‌اند با زندگی روزمره خود تطبیق دهند. آن‌ها باید بیاموزند که رفتار حضرت زهرا (س) می‌تواند بهترین الگوی رفتار کنونی آن‌ها و دوستانشان باشد.

➤ **بین و بگو**: این بخش با استفاده از شیوه تصویرخوانی در آموزش، موجب تثبیت مفاهیم درس و

تعمیق یادگیری می‌شود. با یادآوری درس پایه دوم با عنوان "خاطره ماه" و "خانواده مهربان" که نمونه‌هایی از رفتار حضرت زهرا (س) و خانواده‌اش را بیان می‌کرد، ارتباط طولی مطالب حفظ می‌گردد. این فعالیت به دانش‌آموزان فرصت می‌دهد تا آن‌چه را در رابطه با حضرت زهرا پیش از این آموخته‌اند، مرور کنند. در ادامه نیز دانش‌آموزان به بیان داستان‌هایی دیگر در این زمینه می‌پردازند.

داستان «اهل بیت پیامبر» از کتاب پایه دوم از جمله داستان‌هایی است که دانش آموزان پیش از این شنیده‌اند.

بیان داستان می‌تواند به صورت گفتاری یا نوشتاری باشد. برای بیان نوشتاری داستان می‌توانید دانش‌آموزان را به طرف کتاب سازی سوق دهید. ساختن یک کتاب قصه می‌تواند برای دانش‌آموزان بسیار سرگرم کننده و لذت بخش باشد. کتاب سازی می‌تواند در قالب کاردستی تهیه گردد. توجه معلمان گرامی را به چند نکته در این زمینه جلب می‌نمایم:

- صرفاً یک پیشنهاد دهنده و جهت دهنده باشید و از دخالت مستقیم تا حد امکان پرهیز نمایید.
- از ابتکارات دانش‌آموزان استقبال کنید و آن‌ها را در قالب خاص محدود نکنید.
- تصاویر کتاب‌ها می‌تواند به صورت نقاشی خودشان یا بریده مجلات و سایر کتاب‌ها باشد.
- نکات بهداشتی و ایمنی لازم را در خصوص کار با وسایل، برای دانش‌آموزان بیان کنید.
- از اولیای دانش‌آموزان بخواهید اجازه دهند خود دانش‌آموزان کارها را انجام دهند و خانواده‌ها به عنوان راهنما و یاری کننده، ایفای نقش نمایند.

می‌توانید این فعالیت را به عنوان یک جشنواره ی کوچک، با حضور دانش‌آموزان و خانواده هایشان، یا همکاری مدارس و یا مساجد اطراف و یا حتی اداره ی آموزش و پرورش منطقه خود شکل بدهید.

تذکر

✓ این فعالیت‌ها برای ایجاد حس خوشایند در دانش‌آموزان نسبت به داستان‌ها و شخصیت‌های دینی، ایجاد تحرک و خلاقیت و... است. بنابراین این فعالیت‌ها را به عنوان یک مسابقه تخصصی هنری قلمداد ننمایید.

✓ تشویق را حتی برای کارهای کوچک فراموش نکنید.

✓ به یاد داشته باشید که این فعالیت نباید بار مالی خاصی را به خانواده‌ها تحمیل کند. بنابراین تدبیری بیندیشید که دانش‌آموزان از کمترین امکانات، بیشترین بهره برداری را بنمایند.

➤ **با خانواده:** قبل از انجام این فعالیت، دانش‌آموزان را با نکات بهداشتی و ایمنی لازم آشنا نمائید.

* ارزش یابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
اهمیت ، قرآن کریم	-آشنایی با حضرت زهرا(س) به عنوان بهترین زنان مومن	۱۴	-بیان ویژگی‌های حضرت زهرا(س) به عنوان بهترین زنان مومن و مادر نمونه ی امام حسن و امام حسین(ع) و حضرت زینب(س)	-نمونه های متنوعی از ویژگی‌های حضرت زهرا(س) را ذکر می‌کند. -ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به حضرت زهرا(س)، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می‌کند. -پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن توضیح می‌دهد.
	- ابراز علاقه و تلاش برای الگوگرفتن از حضرت زهرا(س)			-نمونه هایی از ویژگی‌های حضرت زهرا(س) را ذکر می‌کند. -ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به حضرت زهرا(س)، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می‌کند. -پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
	-آشنایی با پیام قرآنی			-چند نمونه از ویژگی‌های حضرت زهرا(س) را ذکر می‌کند. -ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به حضرت زهرا(س)، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می‌کند . -پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
				-با کمک آموزگار چند نمونه از ویژگی‌های حضرت زهرا(س) را ذکر می‌کند. -با کمک آموزگار ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به حضرت زهرا(س)، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می‌کند . -به کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.

دانستنی های معلم

۱- در این درس مخاطب با زندگی، برخی صفات اخلاقی و مقام والای حضرت زهرا به صورت مختصر آشنا می شود. شجاعت و شهامت ایشان، عشق و علاقه زیاد به پیامبر، محروم بودن از نعمت مادر در سن ۵ سالگی و احترام ویژه پیامبر به او و همدم و همراه بودن با پیامبر در سختی ها گوشه ای از شخصیت ایشان را تبیین می کند.

۲- این ماجرا به ساعات پایانی جنگ احد اختصاص دارد. زمانی که به علت غفلت مسلمانان و سرپیچی از فرمان پیامبر، دشمنان پیروز میدان شدند و بسیاری از مسلمانان را به شهادت رسانده و تعداد دیگری همچون پیامبر را زخمی کردند. در این میان، حضرت فاطمه که گاه در جنگها به عنوان یک پرستار، به بستن زخم مجروحان می پرداخت، به سراغ پیامبر می رود و او را آغشته به خون در گوشه ای از میدان می بیند و باقی ماجرا همان گونه که در درس آمده، اتفاق می افتد. (این ماجرا در منابع مختلف از جمله انساب الاشراف، ص ۳۲۴ و نیز مغازی واقدی صص ۲۴۹-۲۵۰ بیان شده است.)

۳- در این درس به دو سخن پیامبر که در منابع مخلف حدیثی درباره ی حضرت زهرا گفته شده اشاره شده است:

اول آنکه پیامبر گاه حضرت زهرا را می بوئید و می فرمود: از وجود تو بوی بهشت را استشمام می کنم (الدرر المنثور، ذیل آیه ۱۷ سوره اسراء و نیز: ذخایر العقبی، ص ۳۶) و دوم جمله ی معروف ام ایها که پیامبر به منظور بیان زحمات و دلسوزی های حضرت فاطمه (س) برای ایشان فرموده است. (مقاتل الطالبین، ص ۲۹ و بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۹)

۴- حضرت فاطمه، بارها سر و صورت و بدن پیامبر را که توسط مشرکان با پرتاب سنگ یا زباله، مجروح و آلوده می شد، تمیز و مداوا می کرد. اولین بار هنگامی بود که ایشان ۵ سال بیشتر نداشت. مشرکان مکه هنگامی که پیامبر به سجده رفته بود، شکمبه ی گوسفندی را بر سر پیامبر ریختند و حضرت زهرا (س) با همان سن کم در برابر مشکلات ایستاد و آنها را دور کرد و سر و صورت پیامبر را شست و این ماجرا به دفعات تکرار شد.

۵- در درس، داستان «تسبیح» را با هم خواندیم. تسبیح حضرت زهرا (س) عبارت است از: (۳۴) مرتبه «اللّه اکبر»، بعد (۳۳) مرتبه «الحمد لله» و بعد از آن (۳۳) مرتبه «سبحان الله». درباره فضیلت و ثواب گفتن تسبیح حضرت زهرا (س) روایات زیادی از ائمه معصومین (ع) وارد شده است که به برخی اشاره می شود: امام باقر(ع) می فرماید: «خداوند متعال با هیچ ستایشی بالاتر از تسبیحات فاطمه

زهرا(س) عبادت نشده است و اگر چیزی افضل از آن وجود داشت، رسول خدا(ص) آن را به فاطمه(س) اعطاء می کرد. امام صادق (ع) می فرماید : «تسبیح حضرت زهرا (س) صد ذکر است ولی در میزان سنجش اعمال، هزار ذکر محسوب می گردد، شیطان را دور و خدای تعالی را راضی می کند. ما همانطور که به بچه های خود دستور می دهیم نماز بخوانند، سفارش می کنیم تسبیح فاطمه (ع) را بگویند. کسی که تسبیح فاطمه زهرا (س) را درست بعد از نماز واجب و قبل از برخاستن از سجاده بگوید، و آن را به گفتن لاله الا الله ختم کند، خدای تعالی او را می آمرزد.^{۲۱} و در حدیثی دیگر فرمود: « کسی که تسبیح فاطمه زهرا(س) را بگوید خدا را به ذکر کثیر یاد کرده است^{۲۲}».

---

^{۲۱}- وسائل الشیعه ۴۴۷-۴۳۹/۶ و ۴۶۳ و ۴۶۴

^{۲۲}- معانی الاخبار ص ۱۹۳

هم سفر ناشناس

* توضیحات درس

در روز چهارم شعبان، ۳۸ سال پس از هجرت رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرزندی پاک در مدینه النبی به دنیا آمد. نام او «علی» بود که بعدها به «زین العابدین» و «سجاد» مشهور گشت. دو سال پس از تولد او، جدش علی علیه السلام در محراب عبادت، به شهادت رسید و پس از آن به مدت ده سال، شاهد حوادث دوران امامت عمویش امام حسن علیه السلام بود. از سال پنجاه هجری، به مدت یازده سال در دوران پر فراز و نشیب امامت پدرش حسین بن علی علیهما السلام که با قدرت طلبی معاویه و پسرش یزید مصادف بود، در کنار او قرار داشت و پس از آن، در محرم الحرام سال ۶۱ هجری پس از قیام و شهادت پدر بزرگوارش در حادثه کربلا، امامت و رهبری جامعه اسلامی را عهده دار شد. دوران امامت آن حضرت، با یکی از سیاه ترین ادوار تاریخ اسلام همراه بود؛ زیرا بعد از حادثه عاشورا برای مردم مسلم گردید که حاکمان بنی امیه و تمام کسانی که از اهل بیت علیهم السلام بغض و کینه ای به دل داشتند، از هیچ ظلم و جنایتی دریغ نخواهند کرد و تمام سعی و تلاششان این است که با تبلیغات سوء بر علیه این خاندان، آنان را به انزوا کشانده و محبت مردم را نسبت به آنان کم کنند و نور ولایت را خاموش سازند ولی با همه این نیرنگ ها و تبلیغات سوء، خاندان پیامبر(ص) به دلیل ویژگی ها نیک اخلاقی، در بین مردم مقام و منزلت والایی داشتند و مورد احترام و تکریم واقع می شدند.

اگر چه معرفت و شناخت تمام جنبه های شخصیتی امام سجاد علیه السلام برای ما انسان های عادی و محدود در عالم طبیعت غیر ممکن است، اما در درس "هم سفر ناشناس" تلاش شده در حد امکان دانش آموزان با ابعادی از شخصیت تابناک آن حضرت در زمینه اهمیت کمک و خدمت به دیگران، آشنا شده و ضمن احساس علاقه و ادای احترام به امام سجاد علیه السلام برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش نمایند.

نکته: پیشنهاد می شود با توجه به پیمانانه ای بودن آموزش درس هدیه های آسمان، در صورت امکان این درس در زمان ولادت یا شهادت امام سجاد علیه السلام یا با توجه به مناسبت های مرتبط با آن امام همام همچون ماه محرم و صفر تدریس شود.

*** اهداف درس**

- ۱- آشنایی با امام سجاد علیه السلام به عنوان امام چهارم شیعیان
- ۲- احساس علاقه به امام سجاد علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان
- ۳- تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام سجاد علیه السلام
- ۴- آشنایی با پیام قرآنی

*** انتظارات**

دانش آموز، طی فرایند آموزش:

- ۱- امام سجاد علیه السلام را به عنوان امام چهارم شیعیان می شناسد.
- ۲- نسبت به امام سجاد علیه السلام و اعمال و رفتار ایشان ابراز علاقه می کند.
- ۳- برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام سجاد علیه السلام تلاش می کند.
- ۴- با مفهوم پیام قرآنی درس آشنا می شود.

*** مفاهیم کلیدی**

امام سجاد علیه السلام

زین العابدین

*** روش تدریس**

توصیه های برای شروع تدریس مناسب :

- ۱- داستان متن درس را برای بچه ها بخوانید. خواندن متن درس با لحنی مناسب و رسا در میزان درک کودکان تاثیر فراوانی دارد. ساختار داستانی متن درس، امکان برقراری رابطه ای مناسب با کودکان و شروع یک گفت و گوی موثر با آنان را فراهم می آورد .

۲- تصاویری از کارهای مختلف را در اختیار بچه‌ها بگذارید و از آن‌ها بخواهید کارهایی که برای کمک به پدر و مادرشان می‌توانند انجام دهند را جدا کنند .

۳- از تعدادی از بچه‌ها بخواهید متن درس را در قالب ((نمایش)) اجرا کنند .

۴- از بچه‌ها بخواهید اگر به کسی کمک کرده‌اند ، خاطره‌ی آن را برای دیگران بیان کنند .

۵- متن درس را به روش قصه‌گویی تا قسمت امام با مهربانی به جمعیت نگاه کرد و گفت؛ بگوئید و سپس قبل از ادامه‌ی مابقی قصه از دانش‌آموزان سوال شود که شما فکر می‌کنید امام چه جوابی به جمعیت دارند؟ با ایجاد پرسش و پاسخ‌هایی مناسب .

۶- در صورت امکان در اردوی که از قبل برنامه‌ریزی شده فردی که بچه‌ها نمی‌شناسند وارد جمع آنها بشود و به آنها با خوبی و مهربانی رفتار و آنها را کمک کند .

۷- برای ایجاد رفتارهای صحیح و شکل‌گیری خصلتهای خوب اخلاقی در دانش‌آموزان می‌توان مطالب اخلاقی را به صورت سؤال درآورده و در قالب سابقه ارائه کرد به نمونه‌هایی از این سئوالات توجه کنید .
نمونه اول :

می‌توان سئوالات زیر را مطرح کرده و از شرکت‌کنندگان در مسابقه خواست که با عبادات بله یا خیر به آن پاسخ دهند .

۱) آیا مواظب هستید که رفتار شما هر روز بهتر از دیروز باشد؟

۲) اگر دوست شما نسبت به بدتر شدن رفتارتان تذکر داد، آیا از او تشکر می‌کنید؟

۳) و ...

* فعالیت‌های پایان درس:

➤ **فکر کنم:** دانش‌آموزان برای تکمیل جملات خود می‌توانند به آن دسته از ویژگی‌های امامان که تاکنون فرا گرفته‌اند، اشاره کنند.

➤ **دوست دارم:** این فعالیت به دنبال تقویت اهداف حیطة‌ی عاطفی بوده و دانش‌آموزان را به انجام فعالیتی عملی تشویق می‌کند. در این فعالیت دانش‌آموزان مطالبی را که در درس راجع به امام سجاد علیه السلام و ویژگی‌های اخلاقی ایشان آموخته‌اند با زندگی روزمره خود تطبیق می‌دهند و از آن‌ها الگو برداری می‌نمایند. آن‌ها باید بیاموزند که رفتار امام سجاد علیه السلام می‌تواند الگوی رفتار کنونی آن‌ها و دوستانشان باشد. مهمترین هدف این فعالیت، انتقال این مطلب به دانش‌آموزان است که آن‌ها

نیز اگر بخواهند و سعی کنند، می توانند همچون امام سجاد علیه السلام نسبت به هم سفران مهربان باشند و در اموری مثل حمل وسایل، رفع مشکلات آن ها، کمک به سالمندان، یاری کوچکترها، تقسیم غذا با آنان و... به آن ها یاری رسانند.

➤ **بیندیشیم:** پس از خواندن پیام قرآنی به شیوه‌ی دروس گذشته، دانش آموزان در گروه‌های چند نفره، ارتباط میان آیه و داستان را کشف می‌نمایند. انتظار می‌رود دانش‌آموزان ضمن یادآوری نیکوکاری‌های امام سجاد علیه السلام در داستان درس، میان داستان و محتوای آیه ارتباط برقرار نمایند.

➤ **گفت و گو کنیم:** این فعالیت برای تثبیت اهداف درس توسط معلم و با مشارکت کامل دانش‌آموزان طراحی شده است. معلمان گرامی دانش‌آموزان را گروه بندی کرده تا در مورد پاسخ سوال با یکدیگر گفت و گو کنند. در این مرحله معلمان عزیز بحث را هدایت کنند تا دانش‌آموزان به این نکته اشاره کنند که بهتر است کمک به دیگران به صورت پنهانی باشد، از منت نهادن و آزار به دور باشد و... .

➤ **بین و بگو:** این بخش با استفاده از شیوه تصویر خوانی، موجب تثبیت مفاهیم درس و تعمیق یادگیری می‌شود. در این فعالیت دانش‌آموزان با توجه به تصاویر به دو نمونه از ویژگی‌های امام سجاد علیه السلام، که در داستان و بخش «بدانیم» با آن آشنا شده‌اند، اشاره می‌کنند. این فعالیت به دانش‌آموزان فرصت می‌دهد تا آن چه را در رابطه با امام سجاد علیه السلام آموخته‌اند، مرور نمایند.

➤ **بگرد و پیدا کن:** این فعالیت برای تثبیت مفهوم درس در ذهن دانش‌آموزان طراحی شده است. دانش‌آموزان با تکمیل مطالب با استفاده از بخش «بدانیم» با امام سجاد علیه السلام بیشتر آشنا می‌شوند.

➤ **کامل کنید:** این بخش با برقراری ارتباط میان مفاهیم درس، به تثبیت اهداف کمک می‌کند. در این فعالیت دانش‌آموزان با رنگ کردن پاسخ‌ها به عدد "۴" که در رنگ آمیزی بارز می‌شود، اشاره می‌کنند. امام سجاد علیه السلام، چهارمین امام مسلمانان هستند.

➤ **با خانواده:** هدف این فعالیت، الگوگیری از امام سجاد علیه السلام، در خانه و میان اعضای خانواده است.

* ارزش یابی

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	شماره دروس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
<p>- نمونه های متنوعی از ویژگی های امام سجاد (ع) را ذکر می کند.</p> <p>- ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام سجاد (ع) ، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می کند.</p> <p>- پیام قرآنی را می خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن توضیح می دهد.</p>	خیلی خوب	<p>- بیان ویژگی های امام سجاد (ع) به عنوان امام چهارم شیعیان</p> <p>- ابراز علاقه و تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می کند.</p>	۱۵	<p>- آشنایی با امام سجاد (ع) به عنوان امام چهارم شیعیان</p> <p>- ابراز علاقه و تلاش برای الگوگرفتن از امام سجاد (ع)</p>	اعلمن ، قرآن کریم
<p>- نمونه هایی از ویژگی های امام سجاد (ع) را ذکر می کند.</p> <p>- ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام سجاد (ع) ، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می کند.</p> <p>- پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.</p>	خوب	<p>- ابراز علاقه و تلاش برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار امام سجاد (ع)</p>	۱۵	<p>- آشنایی با پیام قرآنی</p>	
<p>- چند نمونه از ویژگی های امام سجاد (ع) را ذکر می کند.</p> <p>- ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام سجاد (ع) ، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می کند .</p> <p>- پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.</p>	قابل قبول	<p>- درک مفهوم پیام قرآنی</p>	۱۵	<p>- آشنایی با پیام قرآنی</p>	
<p>- با کمک آموزگار چند نمونه از ویژگی های امام سجاد (ع) را ذکر می کند.</p> <p>- با کمک آموزگار ضمن ابراز علاقه و ادای احترام نسبت به امام سجاد (ع) ، برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می کند .</p> <p>- به کمک آموزگار پیام قرآنی را می خواند و مفهوم آن را بیان می کند.</p>	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر		۱۵	<p>- آشنایی با پیام قرآنی</p>	

دانستنی های معلم

۱- در این درس دانش آموز با بخشی از شخصیت امام سجاد(ع) آشنا می شود. شخصیتی که سعی شده است چهره دقیق تر و صحیح تری از امام را به مخاطب ارائه دهد. زیرا تصور غلطی که در ذهن برخی از ما نسبت به امامان و معصومان شکل گرفته این است که امامان از مردم بریده بودند و روز و شب به عبادت خدا می پرداختند. از این منظر امامان افرادی هستند که بودن در میان مردم و معاشرت و گفت و گو با آنان در شأن آنها نیست و از این رو مقام و جایگاه بالایی امامت ایجاب می کند که امام در عمل و رفتار از همه متفاوت باشد و دست به کارهایی که در شأن او نیست نزند. برخلاف این تصور غلط، در این درس دانش آموز با امامی آشنا می شود که در میان مردم و با مردم است. برای رفتن به سفر حج کاروان مخصوص به خود ندارد و به صورت ناآشنا وارد یک کاروان معمولی می شود. با مردم صمیمی می شود و با آنها نشست و برخاست می کند. لبخند بر چهره دارد و با کودکان بازی می کند. و خلاصه در همه ی کارها در کنار مردم و کمک کار آنهاست. این تصویر حقیقی از امام باعث می شود تا هم مخاطب به امام خویش دل ببندد و هم رفتار و منش او را الگوی خویش قرار دهد.

۲- این درس علاوه بر آشنایی با شخصیت متواضع و فروتن امام، پیام مهمی به مخاطب می دهد: اهمیت کمک به دیگران.

دانش آموز بایستی به این نتیجه برسد که کمک به دیگران چقدر ارزشمند است که امام سجاد با آنکه می توانست با کاروان های دیگری که او را می شناسند برود و مورد احترام آنان واقع شود اما فقط به خاطر این که از کمک کردن به دیگران محروم نشود، به کاروانی می آید که او را نمی شناسند.

۳- خوش اخلاق بودن در سفر یکی دیگر از پیام های این درس است. در روایات ما آمده که به هنگام سفر بیش از زمان های دیگر خوش رو و خوش خنده باشید و کمک کار هم باشید تا سختی سفر بر همه آسان شود، کاری که امام در این سفر انجام داد.

۴- روایات بسیاری درباره ی دو خصلت مذکور در درس وجود دارد است از جمله ابی نوح انصاری نقل می کند، روزی در خانه ای بودیم که علی بن الحسین هم در آن جا حضور داشت و در حال عبادت کردن بود و به سجده رفته بود، ناگهان خانه دچار حریق شد، دوبار به آن حضرت گفتند: ای پسر رسول خدا! آتش «، ولی امام علیه السلام سر از سجده برداشت تا آن که آتش خاموش شد، آن گاه به ایشان گفته شد: چه چیزی تو را از آتش غافل ساخت؟» آن حضرت در جواب فرمودند: آتش آخرت مرا از آن غافل ساخت^{۲۳}.

^{۲۳} - بحار الانوار، مجلسی، ص ۸۰

ویژگی دوم امام سجاد علیه السلام، خدمت به خلق، به خصوص دستگیری و دلجویی از نیازمندان بود. آن حضرت نسبت به بهبود وضع زندگی فقراء و محرومین، اهتمام فراوانی داشت و چنان بر این کار مداومت می ورزید که آثار حمل طعام برای فقراء، بر روی جسم مبارکشان باقی مانده بود، به گونه ای که نقل شده: هنگامی که علی بن الحسین رحلت نمود و مسلمانان بدن مبارکش را غسل می دادند، آثار سیاهی و کبودی را بر پشت آن حضرت مشاهده نمودند، پرسیدند: این آثار برای چیست؟ جواب داده شد که این اثر حمل کیسه های پر از طعام است که آن حضرت به فقراء مدینه اعطا می نمودند.^{۲۴}

همچنین روایت شده یکی از یاران حضرت به نام زهری، شبی سرد و بارانی، علی بن الحسین را مشاهده نمود که بر دوش خود چیزی را حمل می کرد، پرسید: ای فرزند رسول خدا، این چیست؟ امام علیه السلام فرمود: عازم سفری هستم و برای آن سفر زاد و توشه فراهم می کنم و به جای امنی منتقل می سازم. زهری عرض کرد: بگذارید غلام من آن را حمل کند، امام علیه السلام قبول نکردند، زهری عرض کرد: پس بگذارید من آن را حمل کنم و شما را از حمل آن راحت نمایم. آن حضرت فرمود: من خود را از حمل چیزی که باعث نجاتم در سفر می شود، راحت نمی کنم. پس از گذشت چند روز، زهری آن حضرت را مشاهده نمود و گفت: ای فرزند رسول خدا از آن سفری که بیان فرمودید اثری نمی بینم. امام علیه السلام فرمود: آری ای زهری، آن سفری که تو گمان می کنی نیست، بلکه منظور من از سفر، سفر مرگ است که برای آن آماده می شوم، همانا آماده شدن برای مرگ، دوری جستن از حرام و بذل و بخشش چیزهای خوب در راه خیر است.^{۲۵}

---

^{۲۴} - حلیة الاولیاء، ص ۱۳۶؛ مناقب ابن شهر آشوب، ص ۱۶۷؛ بحار الانوار

^{۲۵} - مناقب ابن شهر آشوب، ص ۱۶۶؛ بحار الانوار